

Людмила Нижник

П'ЯТНИЦЬКА ЦЕРКВА У 1943-1963 рр. ЗГІДНО З ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті на основі документів Державного архіву Чернігівської області розповідається, як реставрували П'ятницьку церкву в 1943-1963 роках, які труднощі стіткали реставраторів, як планували відновити дзвіницю та збудували огорожу. У статті надається довідка про кошти, які були витрачені на реставрацію пам'ятки архітектури.

Ключові слова: церква, дзвіниця, огорожа, реставрація, кошти.

Кожному чернігівцю відома П'ятницька церква, яку вважають одним з неофіційних символів міста. Вона була збудована в кінці XII-на початку XIII ст. на міському базарі й присвячена святій Параскеві, покровительці торгівлі, день якої відзначався у п'ятницю (звідси й назва). Існує припущення, що, можливо, це витвір давньоруського архітектора Петра Милонєга.

Упродовж XVII-XVIII ст. П'ятницький храм був центральною спорудою однойменного жіночого монастиря, у XIX-XX ст. це — парафіяльна церква.

У роки Другої світової війни вона знищена більш ніж на половину. Під час бомбардувань було зруйновано майже повністю західну та південну стіни будівлі, обвалилися два західних пілони, велика частина склепінь і купол.

Ці частини церкви перетворилися на гору цегли, щебеню та сміття, що піднімалися всередині будівлі на висоту 7 метрів. І у величезній руїні саме П. Д. Барановський зумів побачити унікальну архітектурну споруду давньоруської доби, хоча до цього моменту церкву відносили до доби козацького бароко.

До Чернігова Петро Дмитрович прибув у грудні 1943 р. як експерт Надзвичайної державної комісії з розслідування злочинів фашистів на окупованій території СРСР.

Центр міста, де знаходився П'ятницький храм, являв собою суцільну руїну.

У результаті дослідження пам'ятки у 1943 р. було встановлено виняткову цінність і унікальність тих частин, що збереглися від повного руйнування. Для дослідника була абсолютно очевидною необхідність їхнього збереження та консервації. Але реальні умови для організації реставраційних робіт були дуже складними. Унікальна пам'ятка архітектури та історії могла бути втрачена назавжди.

Тому вже на початку 1944 р. П. Д. Барановський розробив проект реставрації церкви. Однак лише пізно восени 1944 р. вдалося провести частину робіт з порятунку залишків храму. У листопаді-грудні було зроблено тимчасове зміцнення майже перебитого північного пілона, який загрожував падінням. Роботи проводилися з великим ризиком, пілон укріпили тимчасовим корсетом з дерев'яних брусів, стягнених хомутом.

Вашій увазі пропонується документ Державного архіву Чернігівської області:

«Виписка із акта 17.07.1945 р. Ми, що нижче підписалися, члени комісії Комітету в справах Архітектури при СНК СРСР в складі: начальника Головного Управління з

© Нижник Людмила Михайлівна – старший науковий співробітник науково-просвітницького відділу Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній».

охорони і реставрації пам'яток архітектури архітектора Рзянина М. І., члена-кореспондента Академії Архітектури СРСР професора Сухова Д. П., начальника відділу реставрації Головного Управління Архітектури Барановського П. Д., начальника Державної інспекції Головного Управління в справах архітектури СНК УРСР архітектора Ігнаткіна І. А. при участі міського архітектора м. Чернігова Букловського П. Ф.

Члени комісії склали теперішній акт в тому, що 16-17 липня нами здійснено обстеження пам'яток архітектури м. Чернігова, що знаходяться під державною охороною, до того ж встановлено наступне: П'ятницька церква є ціннішим унікальним пам'ятником для науки, мистецтва і архітектури Всесоюзного значення. Церква була зруйнована на 50%. Восени 1944 року органами охорони пам'яток були проведені заходи охоронно-консерваційного характеру для попередження подальших руйнувань. Через відсутність будівельних матеріалів і робочої сили у 1944 році не могли бути проведені міри укріплення південної стіни церкви, яка потребувала капітальних робіт. Ці роботи з тих же причин не були проведені і весною 1945 року. Результатом було падіння південної стіни у травні 1945 р., яка потягла за собою південно-східний пілон і частини склепінь і барабана, що ним підтримувались. Залишки цього пам'ятника знаходяться в катастрофічному стані і потребують проведення невідкладних аварійно-укріплювальних робіт до осені 1945 року.

Для цих робіт комісія просить Обком та облвиконком виділити в розпорядження обласного відділу архітектури бригаду робочих у складі 10 чоловік (кровельщиків, теслярів, каменярів) і 30-50 чоловік підсобних робочих.

Виділити для роботи матеріали та інвентар згідно додатку.

Забезпечити своєчасну доставку матеріалів по заявках виконавця робіт. Республіканському відділу охорони пам'яток прислати для виконання робіт і технічного керівництва виконавця робіт, а також виділити необхідні асигнування.

Головне Управління по охороні пам'яток просить комітет у справах архітектури при СНК УРСР виділити для науково-технічного керівництва спеціаліста реставратора, архітектора тов. Барановського» [1].

Наступний цикл робіт з консервування П'ятницького храму, вже з кращим результатом, було проведено у 1945 р.

Серед документів зберігся лист від 7 серпня 1945 р. №132-8.

«Голові облвиконкому
тов. С. Ф. Костюченко

Управління у справах архітектури при СНК УРСР доводить до Вашого відома, з приводу консервації залишків і реставрації П'ятницької церкви м. Чернігова XII ст. Під час особистого прийому нас, Голова СНК УРСР М. С. Хрущов дав розпорядження Держплану, негайно відпустити необхідні цемент, вапняк, толь, цвяхи, до отримання яких нами приймаються міри і крім того, запропонував тресту передвижки і розборки будівель взяти на себе виконання спеціальних робіт по цьому пам'ятнику. Відповідно до цього Управління у справах архітектури при СНК УРСР просить Вас, у відповідності з домовленістю з Вами, під час приїзду до Чернігова комісії Комітету в справах архітектури при СНК СРСР, прискорити доставку лісоматеріалів і проведення підготовчих робіт по влаштуванню огорожі і приміщення для складу матеріалів.

В. о. начальника Управління в справах архітектури при СНК УРСР / Малоземов» [2].

З 15 жовтня до 15 грудня було проведено такі роботи: шляхом ін'єкцій розчином укріплено стіни, влаштовано додаткові стиски на північно-східний пілон, а також частину стін і склепінь, до північної стіни встановлені дерев'яні контрфорси, знято цегляні надбудови над північним раменом хреста, чим полегшено тримальні конструкції.

Майже двадцять років свого життя П. Д. Барановський вивчає і реставрує чернігівську П'ятницьку церкву, повертаючи їй первозданий вигляд. Утрачені частини було відновлено, для робіт виготовлялася спеціальна цегла шести різновидів за зразками й розмірами давньої плінфи, а блоки, знайдені під час розбирання руїн, було вмонтовано в нові мури, які клялися за шаблонами, імітуючи техніку будівництва XII-XIII століть.

Вашій увазі пропонується документ-копія про реставрацію церкви від 7 червня 1955 р.:

«Голові виконкому Чернігівської обласної Ради депутатів трудящих тов. Ванденко Л. С.

На підставі клопотання виконкому Чернігівської обласної Ради депутатів трудящих Рада Міністрів УРСР дала вказівки про відбудову в первісному стані унікального пам'ятника вітчизняної архітектури загальносоюзного значення кол. П'ятницької церкви XII ст. у м. Чернігові.

Згідно з цим Управління у справах архітектури при Раді Міністрів УРСР забезпечило складання проекту реставрації цього пам'ятника, який було розглянуто і погоджено з Академією наук СРСР. В керівництві практичними роботами по реставрації пам'ятника візьмуть участь видатні вчені Академії архітектури СРСР, приїзд яких заплановано на другу половину червня місяця ц. р. (1955 р.) Для виконання будівельно-реставраційних робіт Управління передбачило потрібні кошти. Рада Міністрів УРСР і Міністерство промисловості будівельних матеріалів УРСР ще 1954 р. зобов'язали Чернігівський цегельний завод виготовити для цих робіт цеглу спеціального профілю. Але досі Чернігівський цегельний завод до виконання цього замовлення не приступив. Управління у справах архітектури при Раді Міністрів УРСР просить Вас зобов'язати Чернігівський цегельний завод негайно розпочати виготовлення потрібної цегли і видавати її 50-70 тис. щомісяця.

В. о. начальника Управління у справах архітектури при Раді Міністрів УРСР Д. Богуславський» [3].

Зберігся лист – відповідь:

«Зам. начальника Управління у справах архітектури при Раді Міністрів УРСР тов. Богуславському Д. С.

Виконком Чернігівської обласної Ради депутатів трудящих повідомляє, що рішення питання про виготовлення спеціальної цегли на відновлення пам'ятки архітектури колишньої П'ятницької церкви в м. Чернігові, затримується у зв'язку з тими обставинами, що в 1955 році в області гостро не вистачає цегли на об'єктах будівництва. Чернігівські цегельні заводи з початку сезону цього року виготовляють цеглу, необхідну на першочергові потреби промислового, житлово-цивільного і сільськогосподарського будівництва області. У зв'язку з цими обставинами Чернігівський цегельний завод зможе виготовити спеціальну цеглу на відновлення пам'ятки архітектури П'ятницької церкви в м. Чернігові в серпні-жовтні с. р. в кількості 200-250 тис. штук. Відповідна вказівка виконкомом Облради дана Облплану і Обласному управлінню промислових і будівельних матеріалів.

Зам. Голови виконкому Облради депутатів трудящих / Б. Горбань» [4].

Питання будівельних матеріалів піднімалося ще в одному листі:

«Начальнику обласного управління пром. будматеріалів тов. Кургак В. М.

Копія директору СНРПМ №3 тов. Крохину А. М.

Відповідно вимог директивних органів зовнішні роботи на П'ятницькій церкві повинні бути завершені в серпні місяці цього року (1962 р.). Але роботи на цьому об'єкті не проводяться через відсутність спеццегли, яка повинна була бути виготовлена до 15 червня 1962 р. Козелецьким цегельним заводом в кількості 10 тис. штук / по договору про реставраційні матеріали. Прошу Ваших вказівок Козелецькому заводу про термінове виготовлення спеццегли для П'ятницької церкви в м. Чернігові.

Начальник Облвідділу у справах будівництва і архітектури О. Гребницький» [5].

Важко було відновлювати П'ятницьку церкву. Кожний крок у відновленні її перш за все, в консервації пам'ятки, був подвигом; найменша необережність могла обернутися катастрофою. Те, що задумав П. Д. Барановський, було новим, технологічно невідомим. Це реставрація зруйнованих пам'яток по принципу склеювання розбитих горщиків. «Я думаю, що зараз є всі підстави і посилання, і є нашим обов'язком поставити цю справу на певну висоту і відтворювати наші пам'ятки в натуральну величину не як моделі, а як справжні дорогоцінні пам'ятки, — думка вченого, реставратора-аналітика іде від окремого явища (П'ятницька церква) до цілого завдання відновлення всіх постраждалих від фашистського нашестя пам'яток» [6]. Творче

кредо майстра, проголошене ним ще в 1944 році, було підтримане на 55-му засіданні архітектурної ради Управління у справах архітектури при Раді Міністрів УРСР. «Всі основні положення проекту відновлення первинного образу будівлі заперечень не викликають і можуть бути повністю прийнятими» [6]. Затверджений на основі цього висновку проект реставрації П'ятницької церкви почав реалізовуватися у 1955 році.

Реставраційні роботи, розпочаті восени 1955 року, проводилися потім у 1956 і 1957 роках з епізодичною участю авторського архітекторського керівництва, з приїздами П. Д. Барановського з Москви та архітектора М. В. Холостенка з Києва. В 1958 р. роботи проводилися тільки за участю М. В. Холостенка. У 1959 р. П. Д. Барановський був направлений для авторського керівництва реставрацією П'ятницької церкви, термін його роботи на місці становив 47 днів.

На осінь 1959 року були зведені на 75 % західна і південна стіни з їхніми порталами, віконними прорізами, стінними сходами всередині, до карнизу, на якому стоять закомари [7].

Питання влаштування закомар та виключення дзвіниці з переліку цінних пам'яток архітектури розглядалися на засіданні Вченої ради по охороні пам'яток архітектури Держбуду УРСР.

«Чернігівському обласному відділу у справах будівництва і архітектури

Протокол № 6

Засідання Вченої ради по охороні пам'яток архітектури Держбуду УРСР

10 серпня 1960 р. м. Київ

Присутні були

члени Вченої ради:

1. Граужіс Л. І. — головний спеціаліст по охороні та реставрації пам'яток архітектури архітектурно-планувального управління Держбуду УРСР.

2. Холостенко М. В. — головний архітектор проектів інституту «Київпроект».

3. Петичинський В. Б. — головний архітектор Республіканських спеціальних науково-реставраційних виробничих майстерень.

4. Волков В. П. — старший архітектор архітектурно-планувального управління Держбуду УРСР.

та запрошені на засідання:

1. Барановський П. Д. — автор проекту реставрації П'ятницької церкви в м. Чернігова член науково-методичної Ради по охороні пам'яток культури при президії АН СРСР.

2. Гребницький О. І. — начальник Чернігівського обласного відділу у справах будівництва і архітектури.

3. Александрова М. М. — головний архітектор проектів Республіканських спеціальних науково-реставраційних виробничих майстерень.

4. Лопушинська Є. І. — архітектор проектного сектору Республіканських спеціальних науково-реставраційних виробничих майстерень.

5. Кулагін А. І. — архітектор проектного сектору Республіканських спеціальних науково-реставраційних виробничих майстерень.

Порядок денний:

1. Про реставрацію пам'ятника архітектури XII ст. П'ятницької церкви в м. Чернігові.

2. Клопотання виконкому Чернігівської міської Ради депутатів трудящих про дозвіл на знос дзвіниці П'ятницької церкви в м. Чернігові.

Слухали:

Про реставрацію пам'ятника архітектури XII ст. — П'ятницької церкви в м. Чернігів.

Доповідав т. Барановський П. Д.

Проект реставрації розроблено арх. Барановським П. Д. та арх. Холостенко М. В.

Пам'ятник в натурі вже реставрований до рівня основного вінчаючого карнизу. В процесі виконання реставраційних робіт виявлено, що запроектоване сполучення трьохярусних закомар пам'ятника не відповідає виявленим при додаткових до-

слідженням слідом зниклих старовинних конструкцій. Автори подають на розгляд Вченої ради два нових варіанти рішення сполучення закомар, які показано на макеті. Одночасно автори вносять на розгляд Вченої ради питання про реконструкцію зруйнованого підкупольного барабану церкви та відбудову виявленої в східних півзакомарах сітчастої кладки. З питань, порушених авторами, на місце виїздили члени Вченої ради. Автори запропонували два нових варіанти рішення сполучення закомар, які показано на макеті.

Висловились: т.т. Холостенко М. В., Петичинський В. Б., Гребницький О. І., Волков В. П., Александрова М. М., Кулагін А. І., Граужіс Л. І.

Ухвалили: Прийняти варіант сполучення закомар, за яким п'яти верхнього ярусу закомар спираються на чотири підкупольні стовпи, які треба викласти до рівня знайдених слідів водостоку. Опори під п'яти середнього ярусу закомар за цим варіантом повинні розташовуватись нижче і також бути виявлені в екстер'єрі храму. Оскільки під час дослідження в руїнах храму знайдено фрагменти кладки, які свідчать про те, що міжвіконні простінки барабану були двох типів. Вчена рада рекомендує авторам ще раз перевірити можливість реконструкції барабану з застосуванням обох знайдених типів простінків. Якщо таке рішення неможливе, барабан може бути зкомпозиційований з одного типу елементів. Вчена рада вважає цілком доцільним відбудування знайденої сітчастої кладки фасаду східних півзакомар, але поширення знайденої сітчастої кладки півзакомар на південний, західний та північний фасади не виправдане ні з конструктивної, ні з архітектурної точки зору і науково не підтверджується.

2. Слухали:

Клопотання виконкому Чернігівської обласної Ради депутатів трудящих про дозвіл на знос дзвіниці П'ятницької церкви в м. Чернігові.

Доповідав: т. Барановський.

Дзвіниця П'ятницької церкви побудована в першій половині XIX ст. у формах українського бароко і є цікавим зразком будов цього типу. Можливо, автором цієї будови був відомий архітектор Дубровський, який працював в той час в Чернігові. Дзвіниця розташована проти західного фасаду П'ятницької церкви на віддалі 7,5 метрів від нього, в межах запроектованого скверу, має невеликі розміри і не заважатиме огляду відреставрованої П'ятницької церкви.

Висловились: т.т. Холостенко М. В., Гребницький О. І., Волков В. П., Петичинський В. Б., Граужіс Л. І.

Ухвалили: Вважати доцільним зберегти дзвіницю П'ятницької церкви, використати її для експозиції Чернігівського історичного музею, якому буде передано пам'ятник після закінчення реставраційних робіт.

І роботи по її реставрації закінчити одночасно з реставрацією П'ятницької церкви. Купол дзвіниці відбудувати в первісних архітектурних формах.

Заступник голови Вченої ради: Граужіс Л. І.

Вчений секретар: Волков В. П.» [8].

У 1960 р. основні конструкції П'ятницької церкви, включаючи всі три яруси ступінчатих закомар до рівня підбарабанного кільця, були відновлені й розпочата розшивка зовнішньої поверхні стін спеціально виготовленим цем'янковим розчином за аналогією з розшивкою швів давньоруськими майстрами. Під цифрою «1» в переліку робіт липня-грудня 1961 р. зазначено, що з чотирьох парусів зберігся лише північно-східний, але й той стесаний. Паруси у П'ятницькій церкві разом з верхнім ярусом ступінчатих склепінь складають єдину «конструкцію і оформлення постаменту глави в середині будівлі» [9]. 16 грудня 1961 р. купол П'ятницької церкви був завершений, після завершення розшивки швів фасадів і покриття закомар і купола оцинкованим залізом. Майже через рік П'ятницька церква була прийнята на баланс (з 1 січня 1963 р.) як відновлена: «У відповідності з проектом реставрації (зовнішні роботи)» [9].

Зберігся лист про неналежне виконання столярних робіт на П'ятницькій церкві. «19/341 19. 06. 1962 р.

Директору МОМ-3 тов. Крохину А. М.

На ваш запит №248 від 11 червня 1962 р. В своєму листі Ви пишете, що вимушені призупинити роботи на П'ятницькій церкві через несплати за столярні вироби по цьому об'єкту. Столярні вироби не оплачені тільки тому, що Вами до цього часу не надані потрібні калькуляції для складання єдиної розцінки по влаштуванню віконниць. Тому Ваша заява про припинення робіт на П'ятницькій церкві є вкрай легковажним вчинком не тільки тому, що Ви самі затримуєте оплату за столярні вироби, але і тому, що ставите в залежність завершення об'єкта від приватного питання, рішення якого Ви затримали. Вам відомі необхідні вимоги партійних і радянських органів міста по формуванню закінчення зовнішніх робіт на П'ятницькій церкві. Замість закінчення фасадів, прибирання території, підготовки її до благоустрою, Ви вишукуєте причини, щоб знову затягнути роботи на невизначений термін. Вимагаю терміново відновити роботи на П'ятницькій церкві. Про Ваше халатне відношення до завершення робіт на об'єкті буду доповідати керівництву.

Начальник Облвідділу у справах будівництва і архітектури О. Гребницький» [10].

У Державному архіві Чернігівської області збереглися документи щодо реставрації церкви та дзвіниці. Особливо цікавими є документи, що стосуються дзвіниці, тому що ця пам'ятка до наших днів, на жаль, не збереглася. Її було розібрано у вересні 1962 р.

У 1955 році планували дзвіницю відреставрувати, навіть склали кошторис на 31 пункт робіт [11], а вже у 1959 р. постало питання про виключення пам'ятки з переліку унікальних пам'яток та її руйнування. Це рішення було прийняте під впливом політики партії та уряду країни, які почали гоніння на церкву. За їхнім наказом та за ініціативи місцевої влади закривали церкви, руйнували церковні будівлі. 4 жовтня 1958 р. за часів керівництва урядом СРСР М. С. Хрущова ЦК партії прийняв секретну постанову «Про недоліки науково-атеїстичної пропаганди», яка зобов'язувала партійні, комсомольські та громадські організації розгорнути пропагандистський наступ на релігійні пережитки радянських людей. Єдиної точки зору на цю політику не було, тому зустрічаються протиріччя між центральними та місцевими органами влади. У центр цих протиріччя потрапило питання про руйнування дзвіниці та огорожі П'ятницької церкви м. Чернігова.

У Державному архіві Чернігівської області автору вдалось знайти документи про цей ганебний випадок.

Збереглися листи представників місцевої влади до керівників Ради Міністрів УРСР, Держбуду УРСР щодо виключення дзвіниці з переліку унікальних пам'яток архітектури, які знаходяться під охороною держави, як пишуть керівники місцевої влади, «дзвіниця не є унікальною пам'яткою архітектури і повинна бути розібрана» [12; 13; 14]. Відгуком на ці листи стало засідання Вченої ради по охороні пам'ятників архітектури Держбуду УРСР 10 серпня 1960 р., де розглядалися питання реставрації П'ятницької церкви та клопотання виконкому Чернігівської міської Ради депутатів трудящих про дозвіл на знесення дзвіниці П'ятницької церкви у м. Чернігові. Ухвалили: зберегти дзвіницю [8]. Рішення про виключення пам'ятки з переліку як пам'ятки архітектури та історії було прийняте не на державному, а на місцевому рівні. Витяг з пропозиції по коректуванню списку пам'ятників архітектури, які перебувають під охороною держави по Чернігівській області: «Ознайомившись зі станом відбудовних робіт по комплексу П'ятницької церкви в м. Чернігові комісія відмічає: виключити зі списків пам'ятників архітектури дзвіницю П'ятницької церкви як споруду, яка сама по собі не має значної історико-наукової цінності» [15].

У вересні 1962 р. за наказом першого секретаря міськкому КПРС м. Чернігова т. Полякова силами в'язнів місцевої в'язниці було зруйновано дзвіницю, ці події описано в доповідній записці. Повідомляють про це до Держбуду УРСР науковці, які виїжджали до Чернігова: член науково-методичної ради по охороні пам'яток культури при президії АН УРСР і науково-методичної ради по охороні і реставрації при Держбуді УРСР старший науковий співробітник Інституту теорії та історії архітектури і будівельної техніки АС та АН УРСР Ю. С. Асеев та науковий співробітник інституту археології АН УРСР В. К. Гончаров [16].

Ця подія набула розголосу, і тому представники місцевої влади про руйнування дзвіниці та огорожі писали до газет. Так, заступник голови Чернігівського облвиконкому В. Панченко повідомляв редакцію газети «Літературна Україна» 18 вересня 1962 р. та заступник голови облвиконкому депутатів трудящих Б. Горбань — редакцію «Правди України» 8 жовтня 1962 р., що дзвіниця не мала ніякої історичної та архітектурної цінності та шкодила оточуючому ансамблю міста і тому була розібрана [17; 18]. Недоцільність збереження пам'ятки доводить у своїй довідці, яка була присвячена дзвіниці, інспектор охорони пам'яток архітектури М. Призонт [19]. Вашій увазі пропонується фінансова довідка про реставраційні роботи П'ятницької церкви, дзвіниці та огорожі:

«Довідка про витрати на капітальний ремонт та реставрацію:

I. колишньої П'ятницької церкви з 1955 року по 1962 рік включно, витрачено на будівельні роботи — 53.918 руб, на проектно-наукові 5.348, всього 59.266 руб;

II. на дзвіницю кол. П'ятницької церкви в 1956-57 роках на будівельні роботи витрачено 2.355 руб, в 1960 році оплачені проектні роботи в сумі 261 руб, всього 2.616 руб.

III. на облаштування огорожі навколо колишньої П'ятницької церкви витрачено в 1951 році — 5.885 руб. Документація на огорожу виконана силами облвідділу» [20].

Питання про влаштування грозозахисту та облаштування території піднімав в своїх листах начальник облвідділу у справах будівництва і архітектури О. Гребницький:

«1. 18/340 19 061962р.

Директору МОМ-3

тов. Крохину А. М.

Вами до сіх пір не виконані роботи по облаштуванню грозозахисту по П'ятницькій церкві, що є прикрасою для цілісності об'єкту. Прошу за 10 днів виконати всі роботи по влаштуванню грозозахисту зі складанням акту виконаних робіт.

Начальник Облвідділу у справах будівництва і архітектури О. Гребницький [21].

2. Обласний відділ у справах будівництва і архітектури просить виконати наступні роботи по П'ятницькій церкві:

1. Закінчити грозозахист.

2. Укласти асфальт по підготовці відмостки.

3. Відремонтувати дерновий відкіс у кількості 15 м².

4. Посіяти траву на газон, з залученням Зеленбуду.

Роботи виконати до 1 червня 1963 р.

Начальник Облвідділу у справах будівництва і архітектури О. Гребницький [22].»

На основі документів Державного архіву Чернігівської області в статті розкриваються питання реставрації П'ятницької церкви у 1943-1963 роках, ті труднощі, що спіткали реставраторів: не вистачало будівельних матеріалів та робочих рук. У статті також розповідається, як планували реставрувати дзвіницю та збудували огорожу, а потім представники місцевої влади писали листи до Ради Міністрів УРСР з проханням розібрати цю пам'ятку архітектури.

1. Державний архів Чернігівської області (далі — Держархів Чернігівської області), ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 49.

2. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 53.

3. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 3.

4. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 4.

5. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 72.

6. Проектное задание реставрации памятника архитектуры в городе Чернигове — Пятницкой церкви [Рукопись]. — Киев, 1954. — 27 л., 16 черт. // Нац. архітектур.-іст. заповідник «Чернігів стародавній». — Інв. № КП-456/147, Дф-236.

7. Отчет о научно-техническом руководстве реставрационными работами по памятнику архитектуры XII века Пятницкой церкви в Чернигове за 1959 год [Рукопись]. — М., 1959. — 6 л. // Нац. архітектур.-іст. заповідник «Чернігів стародавній». — Інв. № КП-456/158, Дф-247.

8. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 34-35.
9. Пётр Барановский : Труды, воспоминания современников / сост. Ю. А. Бычков и др. — М. : Отчий дом, 1996. — 279 с.
10. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 71.
11. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 13-20.
12. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 40.
13. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 50.
14. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 51.
15. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 45.
16. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 28-29.
17. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 34-35.
18. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 5.
19. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 17, арк. 24-27.
20. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 61.
21. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 71.
22. Держархів Чернігівської області, ф. 1046, оп. 1, спр. 172, арк. 1.

Людмила Нижник

Пятницкая церковь в 1943-1963 гг. согласно документов Государственного архива Черниговской области.

В статье на основе документов Государственного архива Черниговской области рассказывается, как реставрировали Пятницкую церковь в 1943-1963 годах, какие трудности препятствовали реставраторам, как планировали восстановить колокольню и построили ограду. В статье приводится справка о средствах, которые были истрачены на реставрацию церкви.

Ключевые слова: церковь, колокольня, ограда, реставрация, деньги.

Ljudmila Nyzhnyk

The church of St. Paraskeva Pyatnitsa in 1943-1963gg. according to documents of the State Archives of Chernihiv region.

In article on based of documents of the State Archives of Chernihiv region tells how restored the church of St. Paraskeva Pyatnitsa in 1943-1963gg., what difficulties befell restorers: not enough construction materials and labor hands. According to the project of P. Baranovsky was planned to restore church, bell tower and build a fence, and then plans changed. And local government representatives started writing letters to the Council of Ministers of the Ukrainian SSR with request of allow to disassemble bell tower because it has no architectural not historical value. Afterwards dismantled bell tower and fence.

Key words: church, bell tower, fence, restoration, funds.

